

ФІНАНСОВІ ІНДИКАТОРИ ПОРТФЕЛЯ БАНКІВСЬКИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ В АСПЕКТІ ФАЗ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

У роботі запропоновано підходи до аналізу ринку банківських фінансових ресурсів, виділено множину індикаторів для портфеля банківських ресурсів в розрізі фаз економічного розвитку та розраховано їх кількісні значення для українського банківського сектору.

Ключові слова: фінансові ресурси, банківська діяльність, індикатор, економічні цикли.

В работе предложены подходы к анализу рынка банковских финансовых ресурсов, выделены множество индикаторов для портфеля банковских ресурсов в разрезе фаз экономического развития и рассчитаны их количественные значения для украинского банковского сектора.

Ключевые слова: финансовые ресурсы, банковская деятельность, индикатор, экономические циклы.

The paper is devoted to methods of analyzing banking portfolio recourses with extracting of indicators multitude that gives characteristic to economic development phase. The multitude of mentioned indicators is calculated for Ukrainian banking sector and represented in this work.

Keywords: financial resources, banking, indicator, economic cycles.

Розвиток будь-якої економічної системи проходить циклічно: одна фаза змінюється іншою, внаслідок чого змінюються показники діяльності системи, її результати. Фаза економічного зростання, зазвичай, є найбажанішою для управлінського сектору, оскільки продуктивність системи у цю фазу зростає, збільшуються обсяги та результати її діяльності. Однак очевидно, що будь-яка фаза має свої часові межі, і на якомусь етапі система переходить у наступну свою фазу, де продуктивність її діяльності може зменшитись. Дуже важливим для управлінського сектору є мінімізувати негативні наслідки небажаного переходу від однієї фази розвитку до іншої, або упередити цей перехід, шляхом проведення певних заходів.

Однією із найважливіших економічних систем для держави є банківська система. В аспекті нещодавньої фінансової кризи, важливим та актуальним виявилось питання упередження кризових ситуацій та дій негативних чинників на систему. У зв'язку із цим актуальним є розробка системи індикаторів, які б сигналізували про наявність можливої загрози переходу систему у неба-

жану фазу свого розвитку, що дозволить вчасно впровадити протекційні заходи з боку управлінського сектору. Серед науковців, які досліджували методи управління фінансовими ресурсами А.А. Пересада [6], А.А. Міцель та О.В. Каштанова [4], А.В. Зикіна, О.Н. Канев, С.Б. Огородніков [3], Г.Ф. Смалюк [7], Первозванський А.А. [5]. Однак жоден з них не торкнувся аспекту фазового розвитку економічної системи, що обумовлює необхідність у різних заходах та інструментах управління.

Метою даної роботи є розрахунок фінансових індикаторів портфеля банківських ресурсів з метою виявлення моментів переходу від однієї економічної фази розвитку до іншої.

Провівши аналіз результатів діяльності українського банківського сектору, зокрема портфеля банківських ресурсів, можна зробити висновок, що ця економічна система у період 2006-2010 років пройшла наступні фази свого розвитку:

- фаза стабільного економічного розвитку (2006-2007 роки),

- передкризова економічна фаза (з першого по третій квартал 2008 року),
- фаза кризи та спаду економіки (з четвертого кварталу 2008 року по перший квартал 2010 року).

Такий розподіл було проведено на основі аналізу економічних показників та коефіцієнтів, у тому числі показників динаміки залучених банківських ресурсів.

Статистичні показники, на основі яких проводився розподіл фаз економічного розвитку, здебільшого характеризують наслідки переходу, а індикатори супроводжують процес переходу і сигналізують про можливий перехід. Тому, виявивши та оцінивши вчасно негативні зміни у структурі економічних індикаторів, можна попередити критичні ситуації та упередити перехід до небажаної стадії економічного циклу.

У роботі розглядається набір індикаторів для портфеля банківських ресурсів, так як фінансові ресурси – це першооснова грошово-кредитної системи, і будь-які кількісні або якісні зміни її структури обов'язково матимуть вплив на фінансову систему загалом. Індикатори визначаються методом інтегрального аналізу. Тобто індикатор розраховується за допомогою сукупності статистичних даних, або ж сукупності коефіцієнтів. У іншому випадку, один індикатор може складатися із двох показників, які необхідно розглядати одночасно. Даний етап аналізу потребує застосування специфічних методів фінансового аналізу з огляду на якісні характеристики джерела ресурсу. Наприклад, для довгострокових фінансових ресурсів можна застосувати метод фінансового гірингу, в той час як для короткострокових ресурсів його не використовують. Короткострокові ресурси можна розглядати як потік, у такому разі необхідно розглядати систему короткострокових ресурсів як систему масового обслуговування. Тоді можна проводити

аналіз, розраховуючи відповідні показники, що характеризують потік і вже на їх основі визначати індикатори.

У портфелі банківських ресурсів ми виділили такі джерела: міжбанківські кредити (МБК), депозитні ресурси та іноземні кредити. Ринок міжбанківських кредитів переважно є джерелом короткострокових ресурсів, переважну частину яких складають кредити овернайт. Ці кредити виконують в основному функцію нормативно-організаційну, для підтримки ліквідності банківської установи [2]. Потреба у міжбанківських кредитах є постійною, але спрогнозувати її у довгостроковій перспективі досить складно. Тому міжбанківські кредити ми розглядали як потік фінансових ресурсів у часі, який обслуговує система банківських установ. Тоді відповідно ринок міжбанківських кредитів представляв собою систему масового обслуговування.

Для аналізу депозитних та іноземних кредитних ресурсів ми використали метод гірингу. У широкому розумінні у банківському секторі, гіринг – це співвідношення розміру позикового капіталу, за яким нараховуються відсотки, і акціонерного або власного капіталу. Однак дуже часто необхідно провести аналіз кожного окремого джерела залучення ресурсів, дати оцінку впливу зміни його співвідношення до власного капіталу на величину вартості розглядуваного джерела ресурсу, щоб зрозуміти: у яких межах коливання його долі є припустимим за вартісним характером. Тому ми дослідили значення долі залученого ресурсу у період стабільного розвитку, спаду та кризи економіки.

У результаті проведених розрахунків отримали наступні результати (таблиця 1).

Таблиця 1. Значення фінансових індикаторів у розрізі фаз економічного циклу *

		Фаза стабільного розвитку	Передкризова фаза	Фаза кризи та спаду
Питома вага потоку МБК від загального обсягу зобов'язань	межі	47-57%	65-83%	17-44%
	середньозважена величина	53,83%	73,73%	27,53%
	рекомендований рівень [1]	25-40%		
Питома вага потоку МБК у валюті балансу	Межі	41-51%	57-73%	15-38%
	середньозважена величина	47,57%	64,80%	23,85%
	рекомендований рівень [1]	20-35%		
Відношення інтенсивності потоку МБК до статутного капіталу	Межі	552-702%	750-909%	102-427%
	середньозважена величина	656,11%	833,50%	222,52%
	рекомендований рівень [1]	не більше 600%		
Депозитний гіринг	Межі	3,41-4,33%	3,68-4,34%	2,84-4,47%
	середньозважена величина	3,76%	4,10%	3,60%
Вартість депозитів	межі	8,42-9,73%	10,73-12,5%	11,45-16,11%
	середньозважена величина	9,11	11,56	13,17
Зовнішній гіринг	межі	191-224%	218-222%	185-251%
	середньозважена величина	212,93%	220,90%	225,13%
Середньозважена вартість зовнішніх кредитів	межі	2,59-3,39%	5,26-11,23%	2,43-23,62%
	середньозважена величина	2,90	7,46	8,78
Доля зовнішнього боргу у зобов'язаннях	межі	26-29%	30-31%	31-39%
	середньозважена величина	28,06%	30,43%	34,92%

*Джерело: розраховано автором на основі даних Національного банку України [8]

Перші три індикатори характеризують стан ринку міжбанківських кредитів: питома вага потоку МБК від загального обсягу зобов'язань, питома вага потоку МБК у валюті балансу та відношення інтенсивності потоку МБК до статутного капіталу. Нагадаємо, що ми розглядали ринок міжбанківських кредитів як систему масового обслуговування, а, відповідно, обсяг наданих міжбанківських кредитів – як потік. Питома вага потоку креди-

тів у загальному обсязі зобов'язань у фазу розвитку дорівнює 53,83%, а межі коливання від 47 до 57%. Передкризова фаза характеризується підвищенням активності і відповідно обсягів потоку МБК, їх доля у зобов'язаннях становить 73,73% і коливається у межах 65-83%. Найнижча активність на ринку МБК спостерігається у фазу кризи та спаду економіки, що є очевидним. Рівень питомої ваги потоку МБК у загальному обсязі

зобов'язань у середньому дорівнює 27,53% і коливається у межах 17-44%. Тенденція показників питомої ваги потоку МБК у валюті балансу та статутному капіталі є аналогічними, тому доцільно аналізувати індикатори переходу комплексно. Зауважимо також, що жодний із індикаторів не знаходиться у рекомендованих межах, окрім фази кризи та спаду.

Наступна група індикаторів зосереджена на ринку депозитних ресурсів. Першим є депозитний гіринг. Його динаміка зображена на рисунку 1, де ми можемо побачити, що для фази розвитку середньозважена величина дорівнює 3,6%, передкризової фази – 4,1%, фази кризи та спаду – 3,76%.

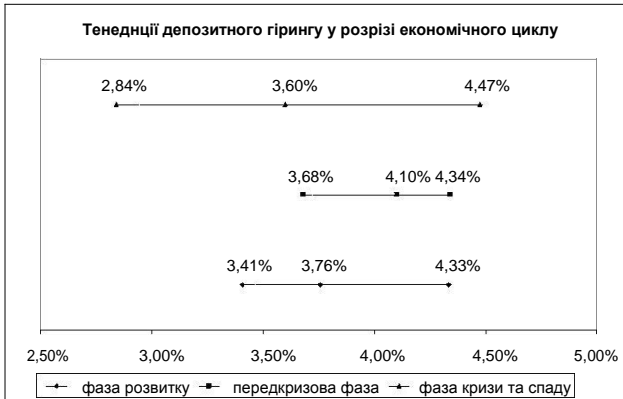

Рис.1. Тенденції депозитного гірингу у розрізі економічного циклу *

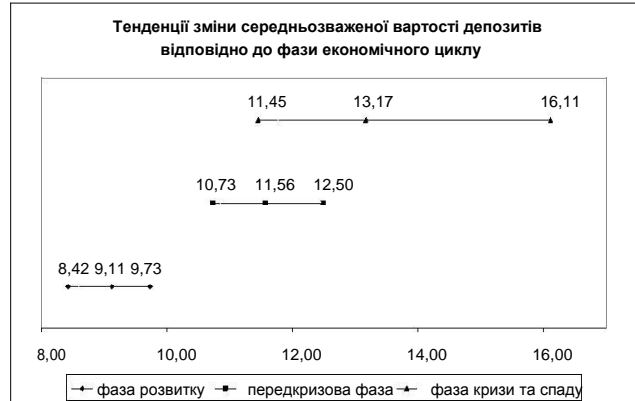

Рис.2. Тенденції зміни середньозваженої вартості депозитів* у розрізі економічного циклу

*Джерело: побудовано автором на основі розрахунків за даними Національного банку України [8]

Як можна побачити, межі депозитного гірингу для кожної фази чітко не виражені, особливо зважаючи на те, що у фазу кризи та спаду економіки розмах депозитного гірингу становить від 2,84% до 4,47%. Тому доцільно досліджувати індикатор депозитного гірингу в парі з вартістю депозитів, динаміка якої зображена на рисунку 2, і тенденції якої чіткіше розподіляються відповідно до фази економічного циклу. Таким чином, ми можемо сказати, що для фази розвитку економіки характерні низька вартість депозитних ресурсів і середній показник депозитного гірингу, передкризова фаза характеризується високим значенням депозитного гірингу із невеликим значенням його дисперсії і значно вищим рівнем вартості депозитів у порівнянні із попередньою фазою. Для фази кризи та спаду економіки характерним є високий рівень варіації депозитного гірингу та ціни на депозитному ринку, середньозважене значення якої є вищим за показник передкризової фази.

Наступна група індикаторів стосується зовнішніх кредитних залучень. Аналогічно до ринку депозитних ресурсів, ми будемо розглядати індикатор зовнішнього гірингу на фоні зміни вартості зовнішніх кредитів. Так з рисунків 3 і 4 ми бачимо, що у фазу розвитку економіки величина зовнішніх кредитних залучень коливається у широких межах (191-224%) на фоні відносно стабільної та низької їх вартості (2,59-3,39%). Для передкризової стадії економіки характерно призупинення показника гірингу на відносно стабільній позначці (220,9%), однак вартість зовнішніх кредитів починає коливатись у ширших та вищих межах (5,26-11,23%). І, нарешті, фаза кризи та спаду економіки характеризується нестабільним значенням зовнішнього гірингу, межі якого знаходяться на проміжку від 181% до 251%, і вартістю зовнішніх кредитів, значення якої коливається у рекордно широких межах від 2,43% до 23,62%.

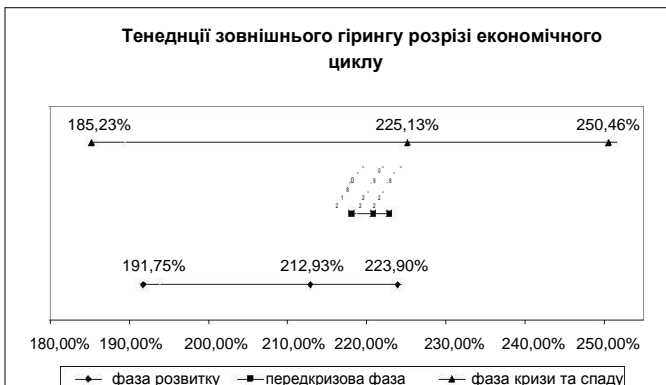

Рис.3. Динаміка зовнішнього гірингу у розрізі фаз економічного циклу*

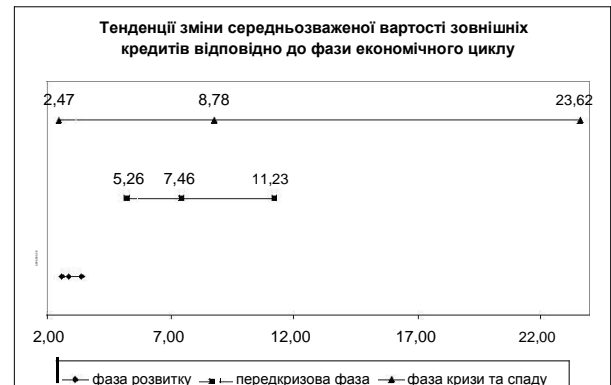

Рис.4. Динаміка вартості зовнішніх кредитів*

*Джерело: побудовано автором на основі розрахунків за даними Національного банку України [8]

Ще одним індикатором ринку зовнішніх кредитів є доля зовнішнього боргу у зобов'язаннях. Цей індикатор значно чіткіше відмежовує одну економічну фазу від іншої, що ми можемо побачити на рисунку 5. Так, можна сказати, що коли значення цього показника знаходиться до 30% і значення його коливаються, переважно зростаючи, то економіка знаходиться у стадії

росту та розвитку економіки, у випадку, коли значення цього показника відносно стабільне, і знаходиться у межах 30-31%, то економіка знаходиться у передкризовій стадії економіки, а якщо доля зовнішнього боргу у банківському секторі сягає значення більше 31%, при цьому стрімко зростаючи, то економіка перейшла у фазу кризи та спаду.

Рис.5. Тенденції зміни питомої ваги зовнішніх кредитів від загального обсягу зобов'язань у розрізі економічного циклу*

*Джерело: побудовано автором на основі розрахунків за даними Національного банку України [8]

Таким чином, ми розглянули набір індикаторів, які визначають перехід економіки із однієї економічної фази в іншу і з'ясували, що значення деяких з них у різні фази можуть бути подібні (індикатори групи ринку МБК), і для деяких необхідний додатковий визначальний показник (показники гірингу). У зв'язку із цим, необхідно розглядати індикатори комплексно та структурно, щоб чітко виявити та вчасно передбачити момент переходу із однієї фази в іншу.

Розрахунок запропонованих індикаторів допоможе при виборі виду управління, його інструментів та методів, а регулювання розрахованих величин дозволить сприяти переходу із однієї фази економічного циклу в іншу. В умовах сучасного стану банківського сектору такі заходи є необхідними та важливими при подоланні економічної нестабільності і якнайшвидшого переходу до фази економічного розвитку та зростання.

1. Герасимович А.М. Аналіз банківської діяльності [Текст]: [підручник] / Герасимович А.М. – К.: КНЕУ, 2003 – 599 с. 2. Гиляровская Л.Т. Определение стоимости капитала [Електронний ресурс] / Л.Т. Гиляровская – Режим доступу http://www.elitarium.ru/2008/06/03/opredelenie_stoimosti_kapitala.html. – Назва з екрана. 3. Зыкина А.В. Двухэтапная задача стохастического программирования для формирования портфеля ценных бумаг [текст] / А.В.Зыкина, О.Н.Канева, С.Б.Огородников // Экономика и математические методы – 2008 – № 3 – С. 111-116. 4. Мицель А.А. Об одном алгоритме формирования оптимального портфеля инвестиционных проектов [текст] / А.А.Мицель О.В.Каштанова // Экономика и математические методы – 2001 – № 4. – С. 103-108. 5. Первозванский А.А. Оптимальный портфель ценных бумаг на нестационарном неравновесном рынке [текст] / А.А. Первозванский // Экономика и математические методы – 1999 – №3 – С.63-68. 6. Пересада А. А. Инвестиционный анализ [Текст]: [навч.-метод. посібник] / Пересада А. А. – К.: КНЕУ, 2003. – 134 с. 7. Смалюк Г.Ф. Моделирование принятия рискованных решений з формування інвестиційного портфеля: Автореф. дис. ... канд. економ. наук: 08.03.02 / Г.Ф. Смалю / Технологічний університет Поділля – Хмельницький, 2003. – 19 с. 8. Финансовый сектор. Грошово-кредитна статистика. [Електронний ресурс] // Національний банк України: [сайт] – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=44579 – Назва з екрана.

